Írta: Benedek Csaba
2012. augusztus 17. péntek, 01:18 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 12:37

Augusztus 16.
Joachim és Rókus

Joachim Szent Anna férje, Mária édesatyja, Jézusnak a szentatyafiság rendjében nagyapja.

Az Újszövetség semmit sem mond Szűz Mária szüleiről. Egy II. századi apokrif könyv mondja, hogy Mária édesanyját Annának, apját Joachimnak hívták, és a két név jelentése figyelmet érdemel, mert Anna annyit jelent: kegyelemmel áldott, Joachim pedig: Isten megvigasztal.

Az ünnep a XIII-XIV. században terjedt el Európában, annak az érdeklődésnek következményeként, amellyel Krisztus emberi természete és emberi valósága felé fordultak a hívők. Ez az érdeklődés a keresztes háborúkból visszatért lovagok elbeszélései nyomán éledt föl, és kiterjedt Jézus szülőföldjére és rokonságára is. Érhető tehát, hogy az Üdvözítő nagyszülei iránti tisztelet is felélénkült.

Joachimnak önálló kultusza népünknél nem bontakozott ki, bár nevét és személyét főleg palóc és székely népünk jámbor öregjei máig tiszteletben tartják. Ez a szórványos keresztnévadásban is kifejezésre jut. A székelység Jováki, Jákim, a palócság Juháki, Baranya pedig Joák alakban emlegeti.

Csak néhány titulusát ismerjük. Mélykút patrociniuma (1768) állítólag a franciskánus Hász János sugallatára született. Kifejtette Grassalkovich Antal földesúr előtt, hogy amíg Mária édesanyját annyira tisztelik, Joachimmal nem törődnek. Grassalkovichot a barát szava meggyőzte. Nyárád és Hernádnémeti templomának is Joachim a patrónusa.

A Szent Anna-tó mellett nemcsak Anna, hanem Joachim tiszteletére is emelt a hívek barokk buzgósága kápolnát. Ez utóbbit azonban már Orbán Balázs korhadozó állapotban találja.

Kultuszának századvégi rövid virágzását XIII. Leó pápának Joachim keresztneve magyarázza. Nyilván idegenből fordított ponyvairatból idézünk:

V. Hatalmas lészen e földön nemzetsége.
R. A jámborok fajzata megáldatik.

Antifóna. Dicsérjük a dicsőséges, nagyhírű térfiút nemzetségében, mert az Úr minden nemzetek áldását nekiadta, és megerősítette feje fölött a frigyét.

Rókus gazdag francia család gyermeke volt (1195 – 1227), Montpellier városában született. Korán elárvult, vagyonát szétosztotta a szegények között, majd Rómába zarándokolt.

Útközben az itáliai pestisjárvány betegeit a kereszt jelével gyógyította. Rómából visszatérőben ő is megbetegedett. Piacenza mellett egy kunyhóban húzta meg magát, ahol a jámbor hagyomány szerint angyal ápolta és egy könnyelmű, de később jó útra tért úriember kutyája hordta neki a kenyeret. Ezért szokták kutyával ábrázolni, amely lábsebét nyalogatja.

Hazájába, illetőleg szülővárosába visszatérve már nem ismerik meg. Kémnek gyanítják, börtönbe vetik, ahol öt évig raboskodik. Itt is hal meg. Holtteste mellett táblát találtak, amelyet Isten kinyilatkoztatásának tulajdonítottak: Peste laborantes ad Rochi patrocinium confugientes contagionem illam trunculentissimam evasuros significo. Röviden: akik pestisben megbetegednek, és Rókushoz folyamodnak, meggyógyulnak.

Bár Rókust az Egyház még nem avatta hivatalosan szentté, tisztelete mégis már régóta egyetemessé vált. Kultusza a XV. században Velencében kezdődött. Ereklyéi állítólag lopás

útján kerültek ide. A szerzésnek ez a módja az ereklyetisztelet középkori virágzásának idején éppenséggel nem volt ritka. A velencei Rókus-társulat kórházat, szegényházat (Scuola di S. Rocco) és templomot alapított, amelyeket Tintoretto és Tizian mesterművei díszítenek.

Rókus alakja középkori kódexirodalmunkban tudomásunk szerint még nem tűnik föl. Ugyan Arnótfalva (Emaus, Artunovce) szárnyasoltárán és Bártfa Pieta-oltárán ott látjuk, lehetséges azonban, hogy Rókus csak később került egy-egy régebbi kép helyére. A lőcsei Jakab-templom orgonakarzatán azonban már föltétlenül Rókus hársfaszobra (1510) látható.

A XVIII. század pusztító járványai hozzák magukkal a tisztelet igazi kibontakozását hazánkban. A szorongó, égi segítségért sóvárgó nép új pátrónusokat keresett a régiek mellé. Elsősorban ama városainkban emelik Rókus tiszteletére az első kápolnát, ahol franciskánus kolostorok is virágzanak: Szigetvár (1689), Gyöngyös (1709), Eger (1709), Mohács (1710), Danaföldvár (1739), Szeged (1739), Szabadka (1739), Baja, Zombor, Vác (1744). A betegeknek utolsó útjukra való előkészítéséből elsősorban a ferencesek veszik ki a részüket, miközben sokan életüket is vesztik. Így Gyöngyösön 1709-ben 25 rendtárs halt el pestisben. E megpróbáltatásos idők emlékezetét őrzi, hogy zsolozsmájukban a magyar ferencesek azóta is mindennap elmondják Szent Rókus XV. században költött himnuszát:

Ave Roche sanctissime
Nobili natus sanguine,
Crucis signatus schemate,
Sinistro tuo latere.

Roche, peregre profectus
Pestiferae mortis ictus,
Curavisti mirifice,
Tangendo salutifere.

Vale, Roche angelice,
Vocis citatus flamine,
Obtinuisti, Deifice,
A cunctis pestem pellere.

Pestisjárványokra emlékeztető Rókus-kápolnákkal országszerte, falun-városon nagy számmal találkozunk.

A Rókus tiszteletére emelt kápolnákat, szobrokat a hívek mindenütt fogadalomból állították, és egyúttal arra is kötelezték magukat, hogy mind ők, mind pedig utódaik a járvány elmúlásának emlékezetére a napot ünnepként szentelik meg, és körmenetben vonulnak ki az eredetileg

város szélén kijelölt lazarethum helyén épített kápolnákhoz.

Az egykorú följegyzések szerint a hozzávaló anyagot Szabadka népe sajátkezűleg, iga nélkül hordta össze, helyi élőszavas hagyomány szerint pedig térdenállva építette.

A méltatlan ünneplésnek Rókus omladozó mohácsi kápolnájához fűződő helyi mondája szerint az ünnep hajnalán egy sokác asszony szerette volna még a kertjében gyorsan megszedni a babot. Rókus azonban fehér lepelben megjelent neki, fölhúzta az asszony előtt a ruháját és megmutatta neki sebes térdét, éppen úgy, amint ábrázolni szokták. Egy szót sem szólt. A megrettent asszony azonnal abbahagyta a munkát, ünneplőbe öltözött és elment a kápolnához, hogy a szentet kiengesztelje.

Pesten, Szegeden kórház is épült a Rókus-kápolna, illetőleg templom mellé. Egyik szegedi városrésznek éppen a kápolnáról Rókus a neve.

Tápé egyik harangját járvány ellen Rókusnak ajánlották: HAEC POPULI PIETAS ESTO SACRATA S. ROCHO. Vagyis ez a nép jámbor szándéka: légy Szent Rókusnak szentelve.

Mindezeken túl alig van olyan egykorú barokk főoltár, amelynek legalább a mellékalakjai között Rókus szobrával, képével – sokszor Sebestyén és Rozália társaságában – ne találkoznánk. A jászapáti fogadalmi kápolnában ez volt képének aljára írva:

DESPICIENS MUNDUM CUM VULNERA PESTIFERORUM
CUM CRUCE SIGGNAT, TUM SANAT, ABITQUE MALUM.

Magyarul: világmegvető, amikor a pestises sebet megkeresztezi, akkor meggyógyul, elmúlik a baj. Korai ábrázolása föltűnik azonban azon a fogadalmi képen is, amelyet Szeged városa 1709-ben Máriacellbe küldött.

Rókust egykorú képeink és szobraink zarándokként ábrázolják: kezében vándorbot, válláról

ivóedény, rendesen kobak csüng le. Népünk jámbor képszemléletében föltétlenül compostelai Jakab örökébe lépett. Dugonics jeles mondásai között olvassuk: ki nem fogy, mint Rókus kobakja. Ezt a magyarázatot fűzi hozzá: *„Rókus kobakját nem ösmerik az emberek, mióta a szarándokok elmúltak. Még Szent Rókusnak oldalán függ. A szarándokok mindig tele tartották.”*

Rókus jelképét, a kobakot alkalmazta járványok elhárítására az a sajátos mohácsi sokac hagyomány, amelyre öregek gyerekkorukból, illetőleg még idősebbek elbeszéléséből emlékeznek: házaik utcára néző padláslyukából állandóan zászlószerűen kitűzött kabaktök függött, hogy a városba, házakba lopakodó járványt menekülésre kényszerítse Rókus szimbolikus jelenléte, őrködése.

Szeged és Félegyháza vidékén régebben eléggé elterjedt a Rókus keresztnév. Ezzel az újszülött fiúgyermeket járványos betegségek ellen Rókus oltalmába ajánlották.

A húsvéti sonka képzetkörének sajátos rábaközi fejleménye, hogy a disznólapockát nem szabad eldobálni, sem kutyának adni, hanem az eszterhéjba kell dugni, mert Szent Rókus már ráütötte a pecsétjét. Így aztán Rókus megóvja a jószágot is, meg a háznépet is a dögvésztől.

Rókus kultuszát nyilvánvalóan az orvosi ellátás elterjedése sorvasztotta el. A hozzá intézett barokkos könyörgés azonban még a kolera idején (1873) is megjelenik a ponyván:

Könyörögj érettünk Szent Rókus.
Hogy a döghalálnak mérgétől őriztessünk meg.

Imádság. Úristen, ki Szent Rókus esedezése által kiváltképpen való irgalmadat ígérted a döghalál ereje ellen: engedd azért Uram minékünk, kik az ő emlékezetét ájtatosan tiszteljük, hogy mind testi, s mind lelki nyavalyáinktól az ő esedezése által megoltalmaztassunk. A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen…

Úristen, aki Szent Rókus konfesszornak angyal által küldetett táblácskán írva megígérted, hogy ha valaki őtet alázatosan segítségül hívja, döghalálnak semmi gyötrelmétül meg nem sértetik: kérünk engedd meg, hogy mindnyájan, akin az ő segítségét döghalál ellen alázatos

szívvel óhajtjuk, esedezése és könyörgése által testnek és léleknek ártalmas döghaláltól megmenekedvén, Néked szolgálhassunk.

Bátya katolikus délszláv népe régebben lábfájásról is a sebes térdű Rókushoz szokott könyörögni.

Erdősmárok (Püspökmárok) német hagyománya szerint könyörgésükkel azok folyamodtak Rókushoz, akiket a kutya megharapott.

Babarc baranyai német faluban még századunk első évtizedeiben is Rókus napján kapta meg a pap, kántor, meg a harangozó gabonajárandóságát a hívektől. A szokás még a pestisjárványok idején tanúsított példás egyházi kötelességteljesítés: betegellátás, temetés, harangozás miatt tapadhatott ehhez a naphoz, amely az újbúza időszakába is beleesett.

Forrás:

Bálint Sándor ÜNNEPI KALENDÁRIUM II. Szent István Társulat, Budapest, 1977. 191 .

Bálint Sándor ÜNNEPI KALENDÁRIUM II. Szent István Társulat, Budapest, 1977. 191-195.

http://www.katolikus.hu/szentek/0726.html

http://www.katolikus.hu/szentek/szent129.html